

ONZE DE SETEMBRE, VINT ANYS DESPRÉS

Amnistia general; llibertats democràtiques; restabliment de la Generalitat com a via per exercir el dret d'autodeterminació; i coordinació amb els altres pobles peninsulars en la lluita democràtica. Al voltant d'aquests quatre punts i de l'Assemblea de Catalunya, que els defensava, es va articular l'oposició democràtica catalana al franquisme.

L'Onze de Setembre de 1976, 37 anys després de l'entrada de les tropes del general Franco a Barcelona, una gernació s'aplegava a Sant Boi (el Baix Llobregat) per defensar aquelles reivindicacions. Han passat vint anys des d'aleshores, i és moment de fer balanç. Amb aquesta voluntat, EL TEMPS ha elaborat aquest dossier.

Hem entrevistat Miquel Roca i Jordi Carbonell, els dos oradors principals d'aquella jornada històrica (el tercer, Octavi Saltor, va morir fa uns anys), representants també de les diferents línies evolutives seguides pel nacionalisme català les dues últimes dècades. Com a document històric, les entrevistes van acompanyades de la transcripció dels discursos pronunciats per Roca i Carbonell a Sant Boi el 1976. Obre el dossier un reportatge sobre els detalls d'una jornada que va penjar d'un fil fins l'últim moment.

Sant Boi, Onze de Setembre de 1976

L'11 de setembre del 1976 unes cent mil persones es van aplegar a Sant Boi per reivindicar la identitat nacional de Catalunya. Vint anys després els protagonistes parlen a EL TEMPS d'aquella Diada Nacional.

Un dia de setembre, a la plaça de Sant Boi

Ningú no s'hauria imaginat que, un any després de la mort del dictador, Catalunya celebraria d'una manera tan multitudinària la seva Diada Nacional. La porta de la llibertat començava a obrir-se. Aquell Onze de Setembre va ser un dia especial, no solament per als habitants de Catalunya, sinó també per a tots aquells qui per un motiu o altre eren fora del país. A Brussel·les, per exemple, un grup de catalans va commemorar la Diada fent una ofrena floral al monument del soldat desconegut de la capital belga. Però el punt on es va concentrar l'esperit de la llibertat va ser a Sant Boi. Milers de persones —prop de cent mil— s'hi van concentrar, a la plaça de Catalunya, per reclamar l'amnistia, la llibertat, la identitat nacional i, en definitiva, la democràcia.

Un difícil procés negociador.

La Diada es va poder commemorar, després de llargues i complicades negociacions entre la Comissió 11 de Setembre i el governador civil de Barcelona, Salvador Sánchez Terán. En un principi es va decidir de fer la celebració al Parc de la Ciutadella, però el governador civil s'hi negà perquè s'havia de respectar "l'esquema constitucional vigent, i aquest no permetia fer la manifestació a la ciutat de Barcelona". Per Josep Benet —membre de la Comissió— la raó principal per la qual no van deixar celebrar la Diada al Parc de la Ciu-

tadella era que no toleraven de cap manera que es fes una manifestació a la ciutat de Barcelona d'una manera pública, en un lloc obert. "Només toleraven que es fes en un teatre, en un lloc tancat; però és clar, els llocs tancats acostumen a ser petits, i més per a acollir una Diada Nacional de Catalunya. Amb tot això, hi va haver una gran

"Roca va ser interromput amb aplaudiments, sobretot quan digué 'Vosaltres feixistes sou els terroristes'."

discussió, però finalment es va aconseguir el permís per a fer la Diada en un lloc públic i no en un lloc tancat. L'única condició va ser que fos fora de Barcelona, i jo vaig proposar la població de Sant Boi, perquè precisament allà hi ha enterrat Rafael de Casanova —que fou conseller en cap de Barcelona i defensor de la ciutat el 1714— i perquè, ja en el franquisme, havíem celebrat més d'una vegada en la clandestinitat la festa a Sant Boi".

Una altra de les raons que exposa Miquel Roca del refús a deixar-la

fer a Barcelona és que hi hauria anat molta més gent. "Recordem que en aquell moment Sant Boi quedava una mica distant del que era la gran zona urbana de Barcelona; a més, era al Baix Llobregat i el governador, desinformat, es pensava que les anomenades classes treballadores que vivien en aquelles zones no participarien en la manifestació".

Els acords finals a què van arribar les forces polítiques i el govern, ens els resumeix qui fou governador civil de Barcelona, Sánchez Terán: "La celebració es faria a les cinc de la tarda a Sant Boi; el governador havia de conèixer abans els discursos que s'hi havien de pronunciar, no per censurar-los, sinó per conèixer-los; l'acte es retransmetria per Ràdio Barcelona, sempre que els discursos s'ajustessin al que s'havia acordat; es podrien llegir les adhesions, i entre elles la de Tarradellas; l'acte es dissoldria pacíficament sense manifestacions posteriors, i, finalment, es respectarien les normes constitucionals vigents".

En definitiva, doncs, els actes es van poder dur a terme a Sant Boi. Poc abans de les cinc de la tarda es van aixecar alguns castells mentre pels altaveus instal·lats per a l'ocasió se sentien cançons d'en Lluís Llach, Raimon, Ovidi Montllor, Pi de la Serra, la Trinca i Ramon Muntaner. A un quart i cinc de sis de la tarda, l'actriu Maria Josep Arenós, vinculada a l'Assemblea d'Actors i Editors de Teatre, fou

Miquel Roca (esquerra) parlant amb Pere Portabella. Darrere, escoltant, Octavi Saltor i Jordi Carbonell.

l'encarregada d'obrir l'acte demanant un minut de silenci pels qui havien mort defensant la llibertat i, molt especialment, per l'última víctima de les forces de seguretat, morta a Ondarrabia, Jesús María Zabala.

El primer dels oradors fou Miquel Roca, que hi va intervenir designat pel Consell de Forces Polítiques de Catalunya. Roca va ser interromput unes quantes vegades amb aplaudiments, sobretot quan digué: "El poble unit mai més serà oprimat" o "Vosaltres feixistes sou els terroristes", segons que recollí *Diario de Barcelona* (12-IX-76). El seu discurs es va centrar en el record als exiliats i en la necessitat de restablir les llibertats democràtiques per reconstruir la identitat de Catalunya. Però el que ell recorda amb més tendresa és que, quan es disposava a parlar, un avi es va acostar i va demanar als serveis d'ordre que el deixessin passar. "Se'm va atansar, va posar sobre la meua tribuna una petita estatueta d'en Rafael Casanova i em digué: 'Roca, que ens porti sort'. Aquest sentiment és molt difícil d'explicar, el sentiment que en aquell moment tens... Aquell home volia dir moltes coses, amb el seu gest, amb la seva mirada, amb els ulls una mica plorosos... Aquell home deia moltes coses".

Octavi Saltor, de la Lliga Liberal Catalana i com a representant dels partits no alineats, fou el segon orador. El periodista i escriptor Manuel Vázquez Montalbán, en

un article que publicà a la revista *Triunfo* (13-X-76), en digué que era "l'ex-nen prodigi de la Lliga regionalista" i "el portaveu de la parcel·la de dreta civilitzada catalana". Saltor es va adreçar als congressats fent un repàs de la història de Catalunya. Si bé, com apuntava el diari *Avui* (11-X-76), "en algun moment es va témer que sonés al-

**"El bon
funcionament de
la Diada fou degut
a l'organització
dirigida per
Miquel
Sellarés i Carles
Quingles."**

gun xiulet, finalment el respecte democràtic es va imposar".

El darrer a parlar fou Jordi Carbonell que, en nom de l'Assemblea de Catalunya, potser va fer el discurs més emotiu per als concentrats. Carbonell creu que l'esperit de l'11 de setembre del 76 va ser "un esperit unitari de les forces democràtiques sense exclusions, de la dreta a l'esquerra, però de forces democràtiques amb esperit reivindicatiu".

Després va continuar la lectura del president de la Generalitat, Jo-

sep Tarradellas, que es dirigí als "ciutadans de Catalunya" recordant l'obligació que tenim "de construir una Catalunya que gaudeixi de llibertat, de benestar social i de pau. Sense deixar, però, de lluitar si cal, perquè tots els altres pobles d'Espanya retrobin també la llibertat, per tal que puguin viure tan com bé els plagui". I acabà dient: "Fem que el nostre poble tingui tothora la imatge que reflecteixi la seva resolta voluntat de governar-se tal com nosaltres ho entenem, que vol dir aportant a la nostra vida racional la llibertat, el progrés i la justícia social. Ciutadans de Catalunya, no oblidem tampoc que avui la diada de l'11 de setembre representa la nostra irreversible determinació de fer tots els sacrificis que calgui per tal que la Generalitat de Catalunya reneixi més forta i esplendorosa que mai. Visca Catalunya!".

Entre discurs i discurs es van anar llegint les adhesions d'entitats i personalitats de tot el món que també volien mostrar el seu suport al poble de Catalunya. Es van rebre adhesions de la Coordinació Democràtica, de la Taula Valenciana, de Lluís Maria Xirinacs, del Moviment Republicà Irlandès (Sinn Feinn & IRA Oficials) i del Partit Socialista de Xile, que fou rebuda amb consignes d'*Allende està presente*.

Durant tot el dia milers de persones van anar desfilant davant la tomba de Rafael Casanova. Ja al vespre, es va fer una missa a l'església parroquial, plena de gom a gom, i van participar-hi membres de l'Assemblea de la comarca. Tots els líders polítics catalans van assistir a l'acte, juntament amb tres representants de la Coordinació Democràtica: Antonio García Trevijano, Ramón Tamames i Eurico de la Pena.

Amb el Cant dels Segadors, que dirigí Oriol Martorell, es van donar per acabats els actes de la primera Diada Nacional no clandestina celebrada després de la mort del dictador, que va durar unes dues hores.

Les claus de l'èxit. El bon funcionament de la Diada fou degut a l'esquema organitzatiu

ARXIU

**Sánchez Terán,
ex-governador
civil: "Vaig
trucar a l'emissora
i li vaig
comunicar que
interrompés la
transmissió."**

L'organització de la manifestació va ser un èxit. Les forces de seguretat de l'estat no hi intervingueren en cap moment.

sincronitzat que va dur a terme l'equip de persones dirigides per Miquel Sellarés i Carles Quinglés.

Un dels acords a què s'havia arribat amb els organitzadors era precisament que el control de l'ordre seria supervisat per l'organització, i que no hi havia d'haver presència policíaca visible. Així, doncs, les forces de seguretat de l'estat es van mantenir allunyades del centre de Sant Boi i només, al costat del Miquel Sellarés, hi va haver un comandant de la Guàrdia Civil i un sots-oficial, tots dos vestits de paisà, per si en algun moment determinat hagués estat imprescindible l'actuació de les forces d'ordre públic.

Miquel Sellarés assegura que la col·laboració que hi va haver aquell dia entre les forces de seguretat i la comissió organitzadora va ser excel·lent. "És més, la col·laboració va ser franca. Per primera vegada els serveis de seguretat clandestins col·laboraven amb les forces de seguretat de l'estat, les mateixes que uns anys abans ens havien perseguit. També val a dir que sense l'ajut de tots els qui van col·laborar en totes les fases de l'organització, Sant Boi no hauria estat possible".

El servei d'ordre, el formaven vuitanta-cinc grups de deu persones cada un, distribuïts en un responsable i tres grups de tres. A Barcelona es van situar dos grups a la plaça d'Espanya per canalitzar la gent que sortia de la ciutat cap al Baix Llobregat. Ja a Sant Boi, un altre grup se situà a la tomba de Rafael Casanova. L'estació i els aparcaments també eren controlats per un grup a cada emplaçament. La resta es van repartir pels enclavaments de Sant Boi.

Ja a partir de les dotze del migdia s'hi van anar concentrant, a la plaça de Catalunya, nombrosos grups de persones provinents de tot Catalunya, mentre els balcons i la plaça s'anaven omplint dels colors de la senyera. Els organitzadors ultimaven els darrers preparatius perquè tot fos a punt.

L'organització va recomanar l'ús dels transports públics especials per tal d'evitar dificultats de desplaçament i de congestió. Els auto-

busos, els trens i els accessos recomanats van ajudar a l'èxit de la Diada.

La Creu Roja també hi va tenir un paper important, perquè va haver d'assistir unes dues-centes persones, de les quals sis van ser evacuades amb ambulància. Miquel Sellarés ens explica que la Creu Roja fins fa pocs anys era un cos militaritzat, però quan va acabar la jornada i els cent membres desplegats a Sant Boi van iniciar la seva marxa militar, "tots els del servei de seguretat vam aplaudir aquell cos uniformat perquè, realment, s'ho mereixien".

Miquel Roca creu que allò va funcionar perquè tothom volia que anés bé. "Tots teníem molt clarament ficat al cap i al cor que allò havia d'anar bé. Aquell dia era necessari demostrar que, quan ens manaven els nostres, nosaltres ens portàvem molt bé. I també que cent mil persones d'origens molt diversos, de coloracions polítiques molt diverses, podíem compartir sentiments unitaris. I això, ho vam aconseguir".

Ignasi Riera, avui diputat d'IC al Parlament, llavors formava part de l'Assemblea Democràtica de Cornellà. Recorda: "L'eufòria fou tan gran que, quan vam tornar de Sant Boi, encara ens vam quedar al Patronat Cultural i Recreatiu a cantar cançons i a continuar la festa".

Allò que el vent s'endugué.

La Diada fou coberta pels mitjans de comunicació de Catalunya i de Madrid, per les televisions alemanya, neerlandesa, britànica, per la NBC canadenc, i pel *New York Times*, *The Guardian* i *Financial Times*. Però deixant de banda el que poguessin explicar o no els periodistes estrangers, a Catalunya va cridar molt l'atenció la retransmissió que va fer de la Diada Ràdio Barcelona.

L'emissora va retransmetre l'acte en diferit, però amb unes certes "singularitats". Segons el setmanari *Canigó* (2 d'octubre del 1976) la retransmissió va ser retallada a tirsorades, perquè la majoria dels discursos dels oradors foren mutilats. L'emissora va declarar en el seu moment que les "singularitats" ha-

vien estat "alienes" a l'empresa (avís de bomba, avaria elèctrica, etc.). El que passa és que aquestes "singularitats" van passar en els moments de màxima exaltació popular i oratòria. És a dir, es van "perdre" els següents detalls de l'acte (seguint *Canigó*): "els aplaudiments inicials i el minut de silenci per tots els morts per la llibertat i per JM Zabala; el parlament d'Octavi Saltor; la lectura de les diverses adhesions rebudes; la lectura del missatge del president Taradellas; i el Cant dels Segadors".

La retransmissió es reduí als parlaments de Miquel Roca i Junyent i de Jordi Carbonell. Però cal dir que aquests tampoc no foren transmesos sencers, sinó uns quants paràgrafs seleccionats –i no precisament a l'atzar–, amb què en resultà "una informació mutilada i manipulada, bé que amb tal 'cura i delicadesa' que la majoria dels ràdio-oients no se n'adonaren. Tot plegat un veritable 'joc de mans'".

El senyor Sanchez Terán ha declarat a aquest setmanari que, de les dues interrupcions que hi va haver, "la primera fou per raons tècniques, tal com va dir l'endemà la companyia FECSA; en la segona, jo vaig fer ús del pacte a què havíem arribat amb les forces polítiques, i vaig entendre que quan Jordi Carbonell parlava i reiterava la seva petició del dret a l'autodeterminació, vulnerava les normes constitucionals vigents. Per tant, la segona interrupció, la vaig ordenar jo clarament. Vaig trucar al director de l'emissora i li vaig comunicar que interrompés la retransmissió, i com que era el que s'havia pactat es va interrompre".

Tot i així, a Miquel Roca, li van "suprimir" entre més coses: "la ruptura és inevitable, si volem reconquerir les nostres llibertats" i "aquesta ruptura, no la volem per la força, sinó que la volem pacífica, per la via del pacte".

En canvi, a Jordi Carbonell, i per "ordre del governador civil", li van censurar, per exemple, el fragment següent: "És cert que la pèrdua de la guerra amb la caiguda de Barcelona l'11 de setembre de 1714 va ser el daltabaix més greu de la nostra història, només comparable

ARXIU

A l'esquerra, manifestants que es dirigeixen a Sant Boi. Ja a la sortida de Barcelona, l'organització havia establert controls.

amb el de l'any 1939. És cert que la violència venjativa dels vencedors va assolir extrems de crueltat inconcebibles. Només un exemple: el cap del general Moragues, un dels defensors de la ciutat, després de l'execució, fou penjat dins una gàbia al Portal de Mar de Barcelona durant dotze llarguíssims anys d'humiliació i d'oprobri".

Tot plegat, entre l'una cosa i l'altra, la retransmissió de la Diada només va durar uns quaranta-cinc minuts.

Després de la retransmissió, el locutor de Ràdio Barcelona digué: "Ràdio Barcelona és absolutament forana a la desconnexió de la llum... Hem realitzat un veritable esforç per intentar de transmetre tot el que ha estat possible d'aquest important esdeveniment... Esperem que els nostres benvolguts oients hagin comprès la nostra millor bona voluntat, que ha estat sempre una constant històrica de l'esperit avantgardista de cara a la informació general".

Josep Lladós

Mentre la gent arribava, els balconers s'anaven omplint de senyeres. A les dotze del migdia va començar a concentrar-se la gent a la plaça.

11
SETEMBRE
1976-1996